

267126

Dr. VERESS ENDRE

BÁTHORY ISTVÁN KIRÁLY
ÉS
KORÁNAK KÖNYVÉSZETE

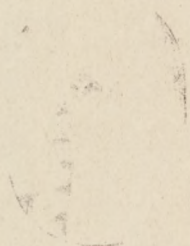
VÁC
KAPISZTRÁN-NYOMDA VÁC
1937

11 25071

E. H. H. H.

10. 25071

Dr. VERESS ENDRE

BÁTHORY ISTVÁN KIRÁLY
ÉS
KORÁNAK KÖNYVÉSZETE

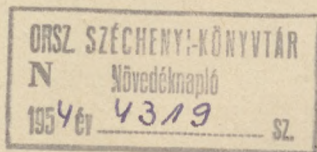

VÁC
KAPISZTRÁN-NYOMDA VÁC
1937

**Különlenyomat szerző
„Báthory István király“
(Terror hostium)
című munkájából, amely
megjelent 378 oldalon
számos egykorú képpel és hasonmással
s a király színes arcképével
díszítve.**

267126

**Bibliographia Stephani Báthory regis Poloniae.
(1576—1586)**

- Acsády** Ignác: János Zsigmond és Báthory István. Budapest, 1897.
In: A magyar nemzet története. Vol. V. p. 409—422. Erdély és a Báthoryak. A vallásügy. Ugyanott, p. 462—472.
- Erdély és a Báthoryak. Budapest, 1904. In: A magyar birodalom története. Vol. II. p. 221—224.
- Alberi** Cav. Eugenio: Le relazioni degli ambasciatori Veneti al Senato durante il secolo decimo sesto. Firenze, 1839—1863. Tom. 1—15. Ebben van Lippomano pompás jelentése a krakói udvar 1575-i állapotáról.
- Albertrandi**—Onacewicz: Panowanie Henryka Walezyusza i Stefana Batorego krolów polskich. Warszawie, 1823. Wyd. II. W Krakowie, 1849.
- Áldásy** Antal: Czímeres levelek. Vol. I—II. Budapest, 1904 és 1923.
— La généalogie de la famille Báthory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 1—17. Nincs kiegészítve az újabb kutatások eredményeivel.
- Amadei** Curtii medici Ticinensis Responsum Ad Epistolam cuiusdam Georgii Chiakor Ungari, de Morte Stephani primi, Poloniae Regis etc. Anno 1587.
- Anonymus**: Polnische, Liffllaendische... Historien. Frankfurt am Mayn, 1585.
— Bathory und die Favoritin. *Satellit* 1846 No. 23 p. 110. Ebből vehette Kőváry is elbeszélését, ámbár nem idézi.
- Arator** Stephanus: Brevis et succincta descriptio quo tempore et qua occasione haereses in Transylvaniam fuerint invecdae. Anno Domini 1600. (Fontes Rerum Transylvanicarum vol. V. p. 199.) Ebből idéztük Mátyás király teljesen ismeretlenül maradt mondását Erdély fontosságáról, a 264. lapon.
- Archivum** Jana Zamoyskiego. Vol. I—III. (1553—1584) Warszawa, 1904—1913.
- Asztalos** Miklós: Báthory István és Középeurópa. *Erdélyi Helikon* 1933 p. 537—541. Egy XVIII. századi (képtelenül rossz) arcképe hasonmásával.
- Bakowski** Klemens: Dawny Kraków. W Krakowie, 1898. Báthory Griseldis lakodalma, a 244—248. lapon.
- Balla** Antal: Báthory István, Lengyelország királya. (Születésének 400 éves évfordulója alkalmából.) A király arcképe és kézírása kíséretében. (Veress Endre Báthory-kötetéből.) *A Pesti Hírlap Vasárnapja* 1933. évf. 6. sz. 6—7. l.

- Ballagi Aladár**: Sólyomvadászat. Budapest, 1900. In: A Pallas Nagy Lexikona. Vol. XVIII. p. 577—581.
- Balló István**: Ló-orvosságok és kuruzslások a XVI. századból. *Gazdaságtörténelmi Szemle* 1899 p. 215—222.
- Barabás Sámuel**: Báthory István lengyel király hadi rendtartása a lengyel seregben szolgáló magyar huszárok számára, magyar nyelven. *Haditörténelmi Közlemények* 1890 p. 667—674.
- — Bekes Gáspár magyar végrendelete. (Grodnae, 1. Novembris 1579.) *Történelmi Tár* 1891 p. 145—148.
- Basilius Hiacintus Vilnensis**: De Serenissimo Stefano venante. Venetiis, 1583. In: *Viridarium Poetarum*. (Címlapján Báthory István király arcképevel.)
- Báthory Stephanus**: Edictum Regium de supplicationibus ob rem bene adversus Moschum gestam. Ex arce nostra Polocensi, die ultima Augusti 1579; — ob captam Polotiam. Suiri, die 12. Iulii 1579; — ob rerum post captam Polotiam contra Moschum gestarum narratio. Ex castris ad arcem nostram Wielicolucum, die 5. mensis Septembris 1580. In: **Pistorii** Ioannis Nidecii Poloniae historiae corpus. Tom. III. p. 114—128. Basileae, 1582. István király e kiadványai önállóan is megjelentek, ezt azonban azért idézzük, mert benne mind a három meg van és könnyen hozzáférhető.
- — *Epistolarum decas et oratio ad Ordines Poloniae*. Edidit Jo. Burchard Menckenius. Lipsiae, 1703.
- — *Epistolae*. (1576—1585) Pestén, 1861. *Magyar Történelmi Tár* vol. VIII p. 211—244. A gyulafehérvári káptalani levéltárból (dr. Ötvös Ágoston orvos által) kiadott 54 becses levél, de sajnos igen sok olvasási hibával.
- — magyar levele Kovacsóczy Farkas erdélyi kancellárhoz. (Vilna, 1581 június 12.) *Történelmi Tár* 1892 p. 692—693. Némely szép sorát felhasználtuk kötetünk 283. l.
- — két kardja a párisi arsenal múzeumában. *Archaeologiai Értesítő* 1870 vol. III p. 106.
- — végrendelete. (Niepolomiciis, die Dominico Jubilate 1585.) Kiadta Vass József az Erdélyi Történelmi Adatok vol. III. (Kolozsvár, 1858) p. 308—314. Ez a király harmadik testamentuma volt. Az előző kettőt (evvel együtt) kiadta Pawinski Adolf 1882-ben a *Zródla dziejowe* tom XI p. 291—297. Utolsó végrendelete kiadva az *Acta historica Poloniae* vol. XI (Cracoviae, 1887) p. 411—412.
- — koronás csontváza krakói kibontott koporsójában. Az *Est* 1933 július 22-i száma 5. l. Művészibb kivitelben Huszár Károly műve 41. lapja képmellékletén.
- Báthory Stephanus iunior**: *Ephemerides familiares*. In *Kurz: Nachlese*. Kronstadt, 1840. Ebben találjuk egyedül feljegyezve a király halálának óráját, amit a mellette volt jezsuita páter, Laterna kiadatlan jelentése is igazol.
- Beitrag** zur Charakteristik Stephan Bathori's. *Transsilvania* (Hermannstadt) 1840 No. 44 p. 173—174. Benne fordításban Báthory érdekes levele a pskowi táborból, 1581 szeptember 30-ról a vilnai starostához arról, hogy a hitet erőszakkal terjeszteni nem okos dolog. Felhasználtuk kötetünk 286. lapján.
- Békési András**: Erdély megmentése. Budapest, 1919. Ebből az álnevem alatt megjelent tanulmányomból merítettem a 326—327. lapon olvasható sorokat.

- B(enigni) J(oseph)**: Gleichzeitige Beschreibung der zwei Volksfeste in Hermannstadt anlässlich der Eroberung von Polozk durch Stephan Bathori in 1579 und bei Gelegenheit des zwischen diesem Fürsten und dem Czar von Russland, Basilius abgeschlossenen Friedens in 1582. Kronstadt, 1839. In: Blätter für Geist No. 21 S. 167—170. (Angeblich nach der lateinischen Ode des Ioannes Decani vom Jahre 1580, die in keinem Exemplare existiert.)
- Benkő Josephus**: Stephanus Báthori. Vindobonae, 1778. In: Transsilvania vol. I. p. 225—9 et II. p. 331—2.
- Bérczy Károly**: A bölényvadászatról. Pest, 1863. In: Hazai és külföldi vadászrajzok p. 301—303.
- Berzeviczy Edmund**: Berzeviczy Márton erdélyi kancellár. Budapest, 1899.
- Bethlen Wolfgangus**: De Stephano Batori. Cibinii, 1782. In: Historia de rebus Transsylvanicis. Tomus II. p. 214—530. (Editio prima de anno 1690.) Ebből idéztük István királynak Zamoyski Jánoshoz intézett hattuyudalát, illetve búcsúját, a 304. lapon.
- Bielski Marcina** Kronika. Wyd. K. J. Turowskiego. Sanok, 1856.
- Bilscii Ioachimi** Ad Illustrissimam Griseldem Batoraeam, Ill. Ioannis a Zamoscio coniugem Naenia III. Cracoviae, 1588.
- Bíró Vencel**: Báthory István és Erdély. (Születésének négyszázéves fordulója alkalmával.) *Katolikus Szemle* 1933 vol. I. p. 261—280.
- — Báthory István fejedelem. (Tóth István rajzaival.) Cluj—Kolozsvár, [1933.] In 8-vo pag. 31.
- — Báthory István és az iskolák. *Ellenzék* 1933 szeptember 3-i száma 7. l.
- — Báthory István állami akadémiát alapított-e Kolozsvárt? *Ellenzék* 1933 október 8-i száma 7. l.
- — La politique religieuse et scolaire d'Etienne Báthory en Transylvanie. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 47—70.
- Bohomelec Franciszek**: Zycie Jana Zamoyskiego, kanclerza y hetmana Wielkiego koronnego. Warszawa, 1805. Editio II w Krakowie, 1860.
- Bolognetti Alberti** nuntii Apostolici in Polonia epistolae et acta. Pars I. 1581—1582. Edidit Dr. Ludovicus Boratynski. Cracoviae, 1923—1933. (Monumenta Poloniae Vaticana. Tomus V.) Pars II. Ab anno 1583 sub proelo, editione Dr. Edmund Kuntze, in tomo VI.
- Boratynski Ludwik**: Stefan Batory i plan ligi przeciw Turkom. (1576—1584) W Krakowie, 1903. Deutscher Auszug im Anzeiger der Akademie der Wissenschaften in Krakau 1902 p. 98—103.
- Bornbachs Stenzel** Kriegstagebuch zur Geschichte des Danziger Krieges 1577. Herausgegeben von Wilhelm Behring. Elbing, 1904.
- Bornemisza Péter**: Predikatiók, egész esztendő által minden vasárnapra rendeltetett Evangeliomból. Detrekoebe és Rárbokon, 1584.
- Boros György**: Dávid Ferenc theológiája. Kolozsvár, 1910. Az általa újra kiadott „Rövid magyarázat” végéhez csatolva, a kötet 119—141. lapján.
- Borromaeus Carolus**: Epistola ad Andream Bathorem a Somlio Regis Poloniae Nepotem. Simul et Andreae ad Cardinalem Responsum. Romae, 1588. Báthory András (Rómában, 1584-ben kelt) válaszát már a *Magyar Könyvház* 1796-i VIII. kötete közlé kivenatosan.

- Botero** Giovanni: Del dispregio del mondo. Milano, 1584.
 — — Allgemeine Weltbeschreibung. Coeln, 1596.
 — — Poloniae descriptio. Lugduni Batavorum, 1627.
- Brutus** Ioannes Michael: De rebus gestis Stephani I. ... contra magnum Moschorum Ducem narratio. Romae, 1582. Névtelenül.
 — — Selectarum epistolarum Libri V. Cracoviae, 1583.
- Brückner** A. Geschichte Russlands. Gotha, 1896. Iván cárról az I. kötet 487—500. l.
- Buccella** Nicolaus: Refutatio Scripti Simonis Lucensis. Cracoviae, 1588.
 — — Confutatio Responsi Simonis Simonii Lucensis ad Epistolam Georgii Chiakor Secretarii Ungari ... nec non eiusdem Epistolae Examen, sub Amadei Curtii Ticinensis ficto nomine editi. Cracoviae, 1588. Böven ismertette a Báthory István király halálának okai felett megindult orvosi vitatkozás minden részletével.
- Budai** Esaiás: Báthory István király. Nagy-Váradon, 1804. In: Magyarország polgári históriájára való lexikon. Editio II. Pest, 1866.
- Buday** Kálmán: Báthory István erdélyi fejedelemsége. (1571—1576) Szeged, 1932. In 8° pag. VII+236.
- Caligarii** I. A. nuntii Apostolici in Polonia epistolae et acta. (1578—1581) Edidit Dr. Ludovicus Boratynski. Cracoviae, 1915. (Monumenta Poloniae Vaticana. Tomus IV.)
- Carncovii** Stanislai Epistolae Illustrium Virorum in tres libros digestae. Cracoviae, 1578.
- Chiakor** Georgius: Epistola de Morbo et Obitu Serenissimi Magni Stephani Regis Poloniae. Claudiopoli. S. a.
- Chyerini** Michael de Balásfalva: Panegyris in Laudem ... Domini Stephani Regis Poloniae. Viennae Austriae, 1582.
- Ciampi** Sebastiano: Bibliografia ... delle antiche reciproche corrispondenze ... colla Polonia. Tomi I—III. Firenze, 1834—1842.
- Cieszkowski** Augustus Comes: Fontes Rerum Polonicarum e tabulario reipublicae Venetae. Venetiis, 1892—1902. Benne Girolamo Lippomano 1574-i krakói jelentései.
- Clerc**, le M. Histoire de la Russie ancienne. Tome II. Paris, 1783.
- Cochanovii** Ioannis In Nuptias Ill-m Ioan. de Zamoscio ... ac Griseldis Bathorreae ... Epithalamion. Cracoviae, 1583.
- Costin** Neculai: Despre obiceele Lesilor cand fac Crai nou. In: Letopisetetele Moldovei si Valahiei tom. I. (Bucuresci, 1872) p. 400—403. Adalékok felhasználva Báthory István koronázása szertartásainak ismertetésében, a 83—85. lapon.
- Cromerus** Martinus: Polonia, sive de situ, populis, moribus, magistratibus et republica regni Polonici libri duo. Coloniae, 1578.
- Csengery** József: Somlyai Báthory István. A kassai Felső Magyar-Országi Minerva 1831 p. 247—256. A király könyomatú arcképével; Schmid János pesti kömetző intézetéből.
- Csopey** László: Adalékok Báthory István életéhez. Budapest, 1888. (Kny. a Budapesti Szemle 55-ik kötetéből.)
- Curcic** Vejsil: Falkenjagd in Bosnien—Hercegovina. Jugoslaviya 1936 p. 50.

- Czobor Béla**: Báthory István hadi vértete a bécsi udvari műtörténelmi múzeumban. (Színes fénynyomatával.) Budapest, 1904. In: Magyarország történeti emlékei p. 362.
- Czövek István**: Somlyai Báthory István' előbb erdélyi fejedelem' azután lengyel király' élete, melyet hiteles kútfőből merített a hazai és külföldi történetirókkal egybevetett és az olvasásban gyönyörködő, két magyar hazafijainak, és leányainak hasznokra és javokra elő adott és megirt —. Pesten, 1817. Trattner János Tamás betűivel s költségeivel. Két darab. Kis 8-r. 224 és 205. l. Két rézmetszettel. Zschokke könyvének szószerinti fordítása, nevének említése nélkül. Csupán a II. kötet végéhez csatolt három kis fejezetet (a 193—205-ik lapokon) mintegy Zschokke művének folytatásául.
- Czuczynski Aleksander**: Diaria comitiorum Poloniae anni 1585. Cracoviae, 1901. (Scriptores Rerum Polonicarum tomus XVI.) W Krakowie, 1901.
- Czvittinger David**: Stephanus Bathori Rex Poloniae. Francofurti et Lipsiae, 1711. In: Specimen Hungariae litteratae p. 32—38.
- Deák Farkas**: A Wesselényi család őseiről. Budapest, 1878.
— — Magyar hölgyek levelei. Budapest, 1879. Ebből vettük Sigér Anna levelét és fohászatát, a 241. lapon.
- Deczi Gáspár tolnai praedicator**: Az utolsó üdőben egynehány regnáló bűnökről való praedicatiók. Váradon, 1584. — Ez egyetlen példányban reánk maradt ritka könyvből idéztük az erkölcsökről és nagy borítalról szóló kortörténeti szép részleteket, kötetünk 337. l.
- Demkó Kálmán**: A magyar orvosi rend története. Budapest, 1894.
- Divéky Adorján**: Magyarok Litvániában. (Báthory Istvánról és Bekes Gáspárról is.) *Vasárnapi Ujság* 1912 No. 5 p. 88-89. (Négy képpel. Ezek közt tévesen mondja a grodnói ma is Dom Batorego-nak nevezett házat olyannak, amelyben a király meghalt, mert ő a várkastélyban hunyt el.)
— — Les Hongrois en Pologne à l'époque d'Etienne Báthory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 105—132. (Felhasználva és idézve megfelelő munkáim adatait, de Bekes nevét következetesen hibásan Békésnek írva.)
- Dnevnik posliedniago pochoda Stefana Batoria na Rossiiu.** (1581—1582) Petersburgu, 1867.
- Dogiel Ioannes**: Codex diplomaticus regni Poloniae et Magni ducatus Lituaniae. Tomus I. Vilnae, 1758.
- Dselálzáde Musztafa Buda elfoglalásáról.** A *Török történetirók* II. kötete (Budapest, 1896) 230. l. Felhasználva kötetünk 325. l.
- Dzialynski**: Collectanea vitam resque gestas Joannis Zamoyscii illustrantia. Poznan, 1861.
- Engel Johann Christian**: Die Cosaken unter König Stephan Báthory. Halle, 1796. In: Geschichte der Ukraine und der ukrainischen Cosaken, p. 75—89.
- Erdős László**: Báthori István életrajza. Budapest, 1933. In 8° p. 44.
- Ernyey József**: Clusius és Báthory István. Pécs, 1935. In 8-vo p. 22.
- Etienne Báthory roi de Pologne prince de Transylvanie.** Par l'Académie des sciences hongroise et l'Académie Polonaise des sciences et des lettres. Cracovie, 1935. Lex. 8° pag. 4 + 591.

- Fessler I. A. Stephan Báthory Fürst in Siebenbürgen und König von Polen. Leipzig, 1824. In: Die Geschichten der Ungern und ihrer Landsassen. Tom. VII. p. 122—212.
- Fetzer János Ferenc: Szilágysomlyó Báthori-vára és temploma. *Archaeologiai Értesítő* 1908 p. 1—7. Két képpel.
- Flaminius Nobilius: De rebus gestis Stephani I. regis Poloniae, M. D. LXXXII. (Bruto Mihály álneve.)
- Fraknói Vilmos: Brutus, Báthory István történetírója. *Századok* 1887 p. 793—797.
- — Possevino, egy jezsuita-diplomata hazánkban. Budapest, 1902.
- — Báthory István és a szent-szék. Budapest, 1903. In: Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szent-székkal. Vol. III. p. 143—221.
- Frankovith Gergely: Hasznos és fölötte szükséges könyv. Monyorókerék. 1588.
- Galitzin N. S. Fürst: Stephan Bathory's Kriege mit Russland. Belagerung von Pskow. Cassel, 1885. In: Allgemeine Kriegsgeschichte aller Völker und Zeiten. Abtheilung II. Band II. S. 473—495.
- Gáspár Pál: Báthory István és Palestrina, A budapesti Rákóczi-kollégium 1933—1934. évi Értesítője 13—23. l. Rec. *Századok* 1935 p. 115.
- Genga Simone: Lettera concernente alla presa di Wielikiluki fatta l'anno 1581. In Ciampi: Bibliografia I. p. 256—258.
- Gerlach diariumában, Schwendi Lázár mondása a vallások haszon-talan voltáról. *Magyar Történelmi Tár* VII. köt. (Pesten, 1860) p. 264. Idézve kötetünk 93. l.
- Giedroyc Franciszek: Przyczyna zgonu króla Stefana Batorego. Przeglond historyczny 1906 p. 143—156 et 277—290.
- Glemma Thadée, Abbé: Le catholicisme en Pologne à l'époque d'Etienne Batory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 335—374.
- Górski Konstantin: Pierwsza (druga i trzecia) wojna Rzeczypospolitej z Wielkiem Ksienztwem Moskowskiem za Batorego. Warszawa, 1892. A derék hadtörténetíró ezredest személyesen ismertem meg első varsói útam alkalmával, 1895 tavaszán.
- Grabowski Ambrozy: Starozytnosci historyczne polskie. Tom. I. W Krakowie, 1840.
- Gromo Giovanandrea: Compendio di tutto il regno posseduto dal Re Giovanni Transilvano. (1565) A firenzei eredetiről vett kiadatlan kézirat, gyűjteményemben. Német fordításban megjelent a nagyszombeni Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde új folyama 1855-i II. kötetében.
- Grondzki Samuel: Historia belli Cosacco—Polonici... conscripta anno 1676. Pestini, 1789.
- Gruner: Geschichte Polens. Posen, 1864. Benne Báthory István sviri kiáltványának fordítása és kitűnő jellemzése, idézve kötetünk 132. l.
- Guagnini Alexander: Sarmatiae Europae descriptio. Spirae, 1581.
- — Rerum Polonicarum tomi tres. Francofurti, 1584.
- Gyárfás Elemér: Erdélyi problémák. Cluj-Kolozsvár, 1923. Ebből vettük Fráter György erdélyi politikájának jellemzését, kötetünk 326. lapján.

- Gyulafy** Lestár följegyzései. Kiadta Szilágyi Sándor. Budapest, 1881 és 1894. (*Monumenta Hungariae Historica. Scriptores. Vol. 31 et 33.*)
- Gyulai Pál**: Pókainé (1851) Pest, 1870. Első kiadása in: Gyulai Pál költeményei p. 91—95.
- Halász** Dezső: Báthory István Krakóba vonulása 1576 május 1-én. (Költemény.) *A Napkelet* 1860 december 23-i 51. sz. 801—2. l.
- Haller** Alfréd gróf: Sólymászat. *Pesti Napló* 1935 április 26-i sz. 15. l.
- Hampel** József: Báthory István-féle emlékérem a Nemzeti Múzeumban. (Képpel.) *Archaeologiai Közlemények* 1878 vol. XII. p. 1—6 et *Vasárnapi Ujság* 1879 No. 11 p. 167—168.
- Haraszti** Emile: Etienne Báthory et la musique en Transylvanie. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 71—81. Hibásan írja, hogy a király „a Báthoryak családjában öröklékeny eskőrbán” halt meg, holott a kötet lengyel írótól származó más cikke részletesen és helyesen ismerteti betegségét és halála igazi okát, miként azt magunk is használtuk, kötetünk 307—8. l.
- Hartknoch** Christophorus: Alt und Neues Preussen. Franckfurt und Leipzig, 1684.
- — Regis Stephani Bathori virtutes. Lipsiae, 1698. In: *De republica Polonica libri duo. Editio tertia*, p. 93—95.
- Hausmann** Richard: Studien zur Geschichte des Königs Stephan von Polen. Dorpat, 1880.
- H(eidenstein)** R(einholdus) S. R. De nuptiis Illustrium Ioan. de Zamoscio ... ac Griseldis Bathoreae ... epistola. Cracoviae, 1583.
- — De bello Moscovitico, quod Stephanus rex Poloniae gessit *Commentariorum libri VI.* Basileae, 1588. Deutsch durch Heinrich Rätel. Görlitz, 1590.
- — *Rerum Polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII.* Francofurti ad Moenum, 1672.
- Henning** Salomon: Lifflendische, Churlendische Chronica. Leipzig, 1594. Ebből vettük a király szerénységét jellemző distichont, kötetünk 280. l.
- Herberstein** Sigismundus, Liber Baro: *Rerum Moscoviticarum commentarii.* Basileae, 1549. Deutsche Ausgabe. Basel, 1567.
- Herrmann** Ernst: Feldzüge des König Stephans. Hamburg, 1864. In: *Geschichte des russischen Staates Bd. III.* S. 260—281.
- Hipler** Franz: Andreas Bathory und Pierluigi Palestrina. *Ermländische Zeitschrift* Bd. XI. S. 97—103.
- Horányi** Alexius: Stephanus Báthori. Viennae, 1775. In: *Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum*, pars I. p. 137—147.
- — Griseldis Bathori. Pestini, 1792. In: *Nova memoria Hungarorum* pars I. p. 317. Idézve Wallaszky Pál művét, aki viszont adatait a Janosciana II. kötete 12. lapjáról vette.
- Horváth** Mihály: Báthory István és kora. Pesten, 1861. In: *Magyarország történelme* vol. III. p. 284—313.
- — Utyeszenich Fráter György (Martinuzzi bibornok) élete. Pest 1872.
- Hurmuzaki** Eudoxiu: Documente privitoare la istoria Romanilor. Bucuresti, Vol. III/1—2, VIII, XI et XV/1 et Supplementa.

- Huszár Ferenc**: Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése. (1542—1690, Budapest, 1924.
- Huszár Károly**: Magyarország és Lengyelország. Budapest—Warszawa, 1936. Benne tőlem (az 55—57. lapon) Berzeviczy Márton jellemrajza, melyet kissé bővítve e kötetbe is átvettem, a 189—194. l.
- Isthuanffi Nicolaus**: De Stephano Bathoreo. In: Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV. Coloniae Agrippinae, 1622 et aliae editiones. Ez tartotta fenn egyedül azt az adatot, hogy Bekes Gáspár kibékülése Báthory Istvánnal Bydgosz városában történt; kötetünk 187. l.
- (Iulanus Paulus)** Commentarius rerum, a Stephano rege, adversus magnum Moschorum Ducem gestarum. Anno 1580. Claudiopoli, 1581. Gyulai Pál e ritka művét magyarra fordítva közölte Koncz József tanár; *Hadtörténelmi Közlemények* 1897 p. 467—483.
- Jakab Elek**: A sólyom magyar történelmi jelentősége. *Igazmondó* 1876 No. 42—46.
- — Dávid Ferenc emléke. Budapest, 1879.
- — Báthory István kora. Kolozsvár, 1888. In: Kolozsvár története vol. II. p. 195—286.
- Janicki J.** Akta historyczne do panowania Stefana Batorego króla polskiego, od 1578 do 1579. Warszawa, 1881. In: Biblioteka Ordynacyi Krasinski. Tom. V—VI.
- Jankowski Tadeusz**: Smierc Stefana Batorego w Grodnie. Grodno, 1930.
- Jeziński Edmund**: Stefan Batory. Warszawa, 1934. In 4° pag. 311.
- Juhász Coloman**: Andreas Dudich. Ein Beitrag zur Geschichte des Humanismus und der Gegenreformation. Köln, 1935.
- Kalicki B.** Nobilitacja króla Stefana. Lwów, 1869.
- Kandra Kabos**: Magyar mythologia. Eger, 1897.
- Kanyaró Ferencz**: Unitáriusok Magyarországon. Kolozsvár, 1891.
- Karamsin**: Geschichte des Russischen Reiches. Band 8. Riga, 1826.
- Kárpáthy-Kravjánszky Mór**: Rudolf és Báthory. — Báthory István halála. (Tévesen 1586 dec. 13-ikára téve.) Budapest, 1936. In: Rudolf uralkodásának első tíz éve (1576—1586) p. 51—66 et 122.
- Karttunen Liisi**: Antonio Possevino. Un diplomate pontifical au XVI. siècle. Lausanne, 1908.
- Katalog** wystawy zabytków z czasów króla Stefana i Jana III. Warszawa. 1933.
- Katona Stephanus**: De Stephano Bathori. Budae, 1793—1794. In: Historia regum Hungariae tom. 25—26.
- Kelch Christian**: Lief-laendische historia. Reval, 1695.
- Kemény Joseph Graf**: Ueber das Alter, die letzte Krankheit und den Todestag des Polen-Königs Stephan Báthori von Somlío. Kronstadt, 1840. In Kurz: Magazin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens Bd. II. S. 231—238.
- — Heinrich von Valois und Stephan Báthori. Kronstadt, 1845. In Kurz: Magazin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens Bd. II. S. 231—238.
- — Báthory István erdélyi vajda s lengyel király mint a katolicismus pártolója s a jezsuitáknak egy eddig ismeretlen kolosvári

- nyomdájok. *Uj Magyar Muzeum* 1855 vol. I. p. 378—394. (Főleg Sulikovius idézett *Commentarius*a alapján.)
- Kerékgyártó** Árpád: Báthory István király. Pest, 1856. In: *Magyarok életrajzai* vol. I. p. 451—479.
- — *Hazánk évlapjai*. (884—1849) Budapest, 1875.
- Kertbeny** Károly: Magyarországra vonatkozó régi német nyomtatványok. (1454—1600) Budapest, 1880. Báthory István életét és működését megvilágosító sok ritka újság-lap (*Zeitung*) s más nyomtatvány ismertetésével. Szám szerint, a kötet 384. lapján felsorolva. Ezek a gyakran szennációt vadászó újságlapok azonban óvatosan használandók, mert néha kitalált hamis eseményeket írnak le valódiak gyanánt. Így pl. a 969. sz. a. 1586-ból való, amely a krakói jezsuiták állítólagos kegyetlenkedését ismerteti s utána azt, miként büntette őket a király karddal és kerékbetöréssel, amiből egy szó sem volt igaz. De a kis nyomtatványt persze az egykorúak vették s hamarosan három kiadása is elfogyott.
- Kertész** János: Báthory István az irodalomban, halálának 350-ik évfordulójára. Budapest, 1936. In 8° p. 19. Címlapján a király egykorú fametszetű arcképével, Paprocki könyvéből.
- Kessel** J. *Le baiser d'Ivan le terrible. Le Matin* 1935 február 18-i száma 1. l.
- Kiss** István, Rugonfalvi: Báthory István emlékezete. *Turán* 1933 p. 21—27.
- Knot** Antoine: *La cour, la vie privée et la mort d'Etienne Báthory. Cracovie*, 1935. In: *Etienne Báthory* p. 404—424.
- Kochanowski** J. K. *Dzieje Akademii Zamojskiej*. (1594—1784) Kraków, 1900.
- Kohen** há József: A „Siralom völgyének” Magyarországra vonatkozó adatai. *Történelmi Tár* 1880 p. 353—355.
- Kolberg** Joseph: *Beiträge zur Geschichte des Kardinals und Bischofs von Ermland Andreas Bathory*. Braunsberg, 1910.
- — *Aus dem Haushalt des ermländischen Bischofs und Kardinals Andreas Bathory*. (1589—1599) Braunsberg, 1910. In: *Verzeichnis der Vorlesungen am Königlichen Lyceum Hosianum im Sommer-Semester 1910* S. 3—31.
- Komáromy** Andor: Magyarországi boszorkányperek oklevéltára. Budapest, 1910. Ebből vettük az egykorú Fekete Kató búvszere leírását, kötetünk 72. l.
- Komornicki** S. Etienne: *Essai d'une iconographie du roi Etienne Báthory. Cracovie*, 1935. In: *Etienne Báthory* p. 425-512. Avec 118 portraits du roi.
- Kórody** Péter: Boromei szent Károly és a Báthoryak. *Alkotmány* 1896 No. 116.
- Korzeniowski** Joseph: *Analecta Romana. Cracoviae*, 1894.
- Kossányi** Béla: A Báthory—Szobieszki emlékkiállítás katalógusa. Budapest, 1933.
- Kovaciocii** Wolfgangi Pannonii *De laudibus Illustrissimi Stephani Batorei de Somlio, creati vaivodae Transsilvaniae. Venetiis*, MDLXXI.
- Kovács** György: Báthory István emlékei Kolozsváron. *Ellenzék* 1933 október 1. száma 5—6. l. Tollrajzokkal.

- Kővári** László: A Báthori-család. Kolozsvártt, 1854. In: Erdély nevezetesebb családjai p. 28—31.
- — Báthori István esete Amurát szultán háremében. Kolozsvár, 1857. In: Történelmi adomák II. p. 40—41. (Vide: Anonymus.)
- — Báthori István fejedelem. Kolozsvártt, 1863. In: Erdély történelme. Vol. IV. p. 12—31.
- Kraushaar** Aleksander: Czary na dworze Batorego. Kraków, 1888.
- — Zauberkünste am Hofe Báthorys. Kraków, 1889. Adatait felhasználtuk kötetünk 298—9. l.
- Kuntze** Edouard: Les rapports de la Pologne avec le Saint-Siège à l'époque d'Etienne Báthory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 133—211.
- Kutrzeba** Stanislaus: La Réforme Judiciaire en Pologne à l'époque d'Etienne Batory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 292—304.
- L. B.** Az unitaria vallás Erdélyben. *Hazánk* 1868 szeptember 6-i 197. számában. Idéztünk belőle a 65. lapon.
- Lányi** Károly: Magyarország egyháztörténete. Vol. I. Nagyszombat, 1844. Ebben vannak gondosan összegyűjtve a főuraink kapzsiságát jellemző adatok, melyeket kötetünk 333—335. l. felhasználtunk.
- Lasicius** Ioannes: Clades Dantiscanorum. Francofurti, 1578. In: Pistorii Polonicae historiae corpus III. p. 104—111.
- Laskowski** Otto: Les campagnes de Báthory contre la Moscovie. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 375—403.
- Laterna** Martinus: Oratio in exequias funeris divi Stephani, Polonorum regis laudatissimi. Cracoviae, 1588.
- Laureo** Vincent, nonce en Pologne et ses dépeches. (1574—1578) Par Théodore Wierzbowski. Varsovie, 1887.
- Lauterbach** Samuel Friedrich: Der ehemahlige Polnische Arianische Socianismus. Franckfurt, 1725.
- — König Stephanus I. Franckfurt und Leipzig, 1727. In: Pohlische Cronicke p. 460—486.
- Lázár** Kálmán gróf: A bölény. *Hazánk s a Külföld* 1865 No. 3—5.
- — A bölény. A lég daliája: a sólyom. Pest, 1873. In: A szabad természethől, p. 174—184 et 235—247.
- Lelewel** Joachim: Betrachtungen über den politischen Zustand des ehemaligen Polens. Brüssel und Leipzig, 1845.
- — Geschichte Polens. Leipzig, 1846.
- Lengnich** Gottfried: Geschichte der Preussischen Lande. Danzig, 1724—1726.
- — De Stephano Bathori. Lipsiae, 1740. In: Historia Polona vol. III. p. 169.
- — Jus publicum regni Poloniae. Gedani, 1766.
- Lepszy** Kazimierz: Gdansk a Polska za Batorego. Gdansk, 1933.
- — Gdansk et la Pologne à l'époque de Báthory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 212—241.
- — Bibliographie polonaise d'Etienne Batory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 525—563.
- Levesque**: Histoire de Russie, tirée des Chroniques originales. Paris, 1782. Tome II—III.
- Listy** kardynala di Como do O. A. Possewina T. J. Kraków, 1884. *Przeglond Powszechny* tom. I—II.

- Lisznyai Kálmán:** Báthory István. (Költemény.) *A Napkelet* 1860 január elsejei 1. száma 1. lapján.
- Lubecki Kázmér:** Lengyel—magyar barátság. Budapest, 1912.
- Lukinich Imre:** Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király emlékezete. (Születésének négyszázadik évfordulóján.) Budapest, 1935. In 8° p. 23.
- — La jeunesse d'Etienne Báthory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 18—46.
- — Bibliographie hongroise d'Etienne Báthory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 513—524.
- Magyarország** címeres könyve. Budapest, 1913. Vol. I. Gr. Andrássy Gyula bevezetéséből írtuk át régies modorban érdekes megjegyzését a családtörténet fontosságáról, a 341. lapon, mint egy XVI. századi Andrássy szájába adva.
- Magyar-Kossa Gyula:** Magyar orvosi emlékek. Vol. I—III. Budapest, 1929—1931.
- — Ungarische medizinische Erinnerungen. Budapest, 1935.
- Marczali Henrik:** A Báthoryak Erdélyben. Budapest. In: Nagy képes világtörténet. Vol. VIII. p. 324—328.
- — A Báthoryak. Budapest, 1935. In: Erdély története, p. 94—102.
- Matejko** Báthori Istvánja. *Athenaeum* 1873 vol. I. p. 46—48. A nagy festmény maga ki volt állítva Budapesten 1872 december havában a Képzőművészeti Társaság téli tárlatán.
- — Báthory Istvánnak meghódol az orosz. *Magyarország és a Nagy-Világ* 1873 No. 38. Képpel.
- — Kegyetlen Ivánja. *Figyelő* 1875 No. 17.
- — Báthoryja. *Vasárnapi Ujság* 1876 No. 40 p. 630. Két lapnyi nagy fametszet. Pollák S. műve.
- Méhely Kálmán:** Történelmünk okai. A nemzetgyűlés 1922 január 5-i gyűlésén elmondott beszéd, a „Nemzetgyűlési napló” 283. száma 26—27. lapján. Néhai kedves sógorom e tanuságos szép beszédéből vettem át — kegyelemem jeléül — néhány érdekes részletet (kötetünk 329—331. l.) ifjabb Báthory István és társai szájába adva.
- Melius Péter:** Herbarium. Kolozsvár, 1578.
- Milerowe:** Pamientniki do panowania Stefana Batorego Króla Polskiego. Poznan, 1840.
- Mogyoróssy János:** Történelmi adatok Szerémi György emlékirataiból. B.-Gyulán, 1882. Szerémi egykorú feljegyzését II. Lajos király haláláról először Mogyoróssy magyarázta irodalmunkban, amint kötetünk 336. l. felhasználtuk, mint olyat, amiről őseink gyakran beszéltek összefüggéseiken.
- Molnár János:** Báthory Griseldisről. Pest, 1797. In: Magyar Könyvház vol. IX. p. 28.
- Moscicki Henryk:** Stefan Batory. (W 350 rocznicen zgoni.) *Przegląd Polsko Węgierski* (Warszawa) 1936 No. 3 p. 6—7.
- Müller Laurentius:** Polnische, Liffilaendische, Moschowiterische, Schwedische und andere Historien, so sich unter diesem jetzigen Koenig zu Polen zugetragen. Leipzig, 1585.
- — Septentrionalische Historien. Amberg, 1595. Ebből merítettem a Báthory Griseldis állhatatosságára valló egykorú feljegyzést a 215. lapon.

- Myskovszky Viktor: Báthori István siremléke a krakkói vártemplomban. *Hazánk s a Külföld* 1865 p. 839—841. (Képpel.)
- Nagy Iván: A Báthoryak jelleme. Pest, 1851. *Losonczy Phönix* vol. II. p. 128—141.
- — A Báthori-család. Pest, 1857. In: Magyarország családjai vol. I. p. 216—234.
- Natanson-Leski Jan: Epoka Stefana Batorego w dziejach granicy wschodniej rzeczypospolitej. Warszawa, 1930.
- — La frontière orientale de la République Polonaise à l'époque d'Etienne Báthory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 242—262.
- Neugebauer Salamon: Stephanus I. Rex. Hanoviae, 1618. In: *Historia rerum Polonicarum* p. 663—756.
- Neugeboren Daniel Georgius: De gente Bathorea commentarius. Lipsiae, 1783. Editio altera: Cibinii, 1829.
- Névtelen: A sólyommal vadászás a közép-időkben. *Hasznos Mulatságok* 1818 vol. II. p. 205—207.
- — Somlyai Bátor István. Kolozsvár, 1847. *Hon és Külföld* 1847. No. 52—57.
- — Bátor Opos. *Hon és Külföld* 1847 No. 39 p. 153—154.
- — Báthori István siremléke, (Képpel.) *Heti Posta* 1868 p. 322—3.
- — Báthory István egy történésze, Forgács Ferenc. (Írva következetesen hibásan: Farkas Ferenc.) *Budapesti Közlöny* 1869 No. 43.
- — Báthory István emléke. *Politikai Ujdonságok* 1886 No. 50 p. 692—693.
- — Báthory István lengyel király ingóságainak magyar jegyzéke. *Archaeologiai Értesítő* 1918 p. 120—121.
- — Lengyelek Magyarországon. *Pesti Hirlap* 1935 október 22-i 3. l. Ennek elejéről idéztük azt, amit a lengyel-magyar barátságról ír, kötetünk 123. l.
- Neue Zeitung . . . von der gewaltigen Festung und Grentzhaus Polocky. Königlich Mandat. Datum aus unserm Schloss Polocky den letzten Augusti 79.
- — von der Ergebung der Vestung Vssiuati genannt, zwischen Surasch und Velikieluki. Aus dem Lager bey Velikieluki, den 7. Septembris 1580.
- Niemcewicz J. U. Zbiór pamientników historycznych o dawnej Polsce. Warszawa, 1822.
- Noailles, marquis de: Henri de Valois et la Pologne en 1572. Paris, 1867.
- Oderborn Paulus: Ioannis Basilidis Magni Moscoviae Ducis vita. Witebergae. Anno M. D. LXXXV.
- Olahus Nicolaus: Hungaria et Atila. Vindobonae, 1763.
- Oldenburger Philippus Andreas: Thesauri rerumpublicarum pars secunda. Genevae, 1675.
- Orichovii Stanislai Roxolani Fidelis subditus sive De Institutione Regia. Cracoviae, 1584.
- Orzelski Suentoslai Interregni Poloniae libros. (1572—1576) Cracoviae, 1917.
- Óváry Lipót: A Magyar Tud. Akadémia Történelmi bizottságának oklevél-másolatai. Fasc. II. Budapest, 1894. Az 1571—1586 közti évek anyaga a 873—1027 számok alatt.

- Pájer**: Bátor Opos. (Oda.) Közlemények az élet és tudomány köréből 1841 augusztus 24-i 32. száma 125. l.
- Palestrina**-hangverseny Rómában. *Magyarország* 1935 április 4-i száma 11. l.
- Palóczi** Edgár: A magyar-lengyel király. (Báthory István születésének 400. évfordulója.) *Meseország* 1933 november 5-i 5. száma.
- Paprocki** Bartosz: Herby rycerztwa polskiego. W Krakowie, 1584. Wyd. II. Kraków, 1858. Báthory István király fametszetű kitűnő arcképével. Ez a munka tartotta fenn számunkra Báthory Griseldis lakodalmának színes, pompás leírását, kötetünk 216—222. l.
- Pastor** Ludwig: Geschichte der Päpste. Bd. IX. Freiburg im Breisgau, 1925.
- Pawinski** Adolf: Stefan Batory pod Gdanskem w 1576—1577 r. Warszawa, 1877. (Zródla dziejowe tom III.)
- — Pocztontki panowania w Polsce Stefana Batorego 1575—1577 r. Warszawa, 1877. (Zródla dziejowe tom IV.)
- — Skarbowosc w Polsce i jej dzieje za Stefana Batorego. Warszawa, 1881. (Zródla dziejowe tom VIII.)
- — Ksiengi podskarbinskie z czasów Stefana Batorego. 1576—1586. Warszawa, 1881. (Zródla dziejowe tom IX.)
- — Akta Metryki Koronnój co wazniejsze z czasów Stefana Batorego. 1576—1586. Warszawa, 1882. (Zródla dziejowe tom XI.) Benne Pawinski kitűnő értékezése a vadász Báthory Istvánról: Stefan Batory jako myśliwiec, p. 5—49.
- Petri** Mór: A somlyói vár 1594-i urbáriuma és Szilágysomlyó. Budapest, 1901. In: Szilágy vármegye monographiája II. p. 167—178 et 233—234.
- Petthő** Gergely: Magyar krónika és Rövid magyar krónika. Kassán, 1733 és 1753.
- Piasecius** Paulus: Chronica gestorum in Europa singularium. Cracoviae, 1645.
- Pichler** Fritz: Boleslaw II. von Polen. Budapest, 1892. (Separat-Abdruck aus der Ungarischen Revue.)
- Pierling** Paul S. J. Rome et Moscou. (1547—1579) Paris, 1883.
- — Un nonce du Pape en Moscovie. Préliminaire de la trêve de 1582. Paris, 1884.
- — Le Saint-Siège, la Pologne et Moscou. (1582—1587) Paris, 1885.
- — Bathory et Possevino. Documents. Paris, 1887.
- — Papes et tsars. Paris, 1890. Ebben van megörökítve (a király Possevinónak tett nyilatkozata alapján) az miként ajánlta volt be ifjúkorában Várday érsek Ferdinánd királynak, kötetünk 27. l.
- — La Russie et le Saint-Siège. Tom. I—III. Paris, 1896—1901.
- Pilsudski** József: Báthory István, Lengyelország legnagyobb királya. *Pesti Napló* 1928 szeptember 27-i száma 3. l. (A marsall nyilatkozata Kolozsvárt.)
- Piscorevii** Matthaei Ad Ill-mum D. Ioannem Zamoiscium... De Nuptiis cum Illustriss. Domina D. Griselide Bathorrea... gratulatio. Cracoviae, 1583.
- Pokoly** József: Az erdélyi református egyház története. Vol. V. Budapest, 1905.

- Polkowski X. Ignacy: *Acta Stephani Regis. (1576—1586) Cracoviae, 1887. (Acta historica res gestas Polonia illustrantia vol. XI.)*
- Pollnische Zeittung . . . von jüngster Bekriegung und Eroberung etlicher fürnemer Staedt und Festungen, so Kön. May. zu Polln etc. dem Moscovittischen Tyrannischen feind, mit sieghaffter hand glücklich aberhalten. Gedruckt zu Nürnberg, 1580.
- Porzsolt Ádám: Bátori István. *Maros-Torda* 1886 No. 23—25.
- Possevinus Antonius S. J. *Acta in conventu legatorum . . . Poloniae regis Stephani . . . et Ioannis Basilii Magni Moscoviae ducis, prae . . . 1581 mense Decembri in Chiverova Horca, ad lamum Zapolsciae. In: Moscovia (1587) p. 82—115.*
- — *Commentarii di Moscovia, et della Pace seguita fra lei e'l Regno di Polonia. Mantova, 1596.*
- — *Missio Moscovitica. Curante Paulo Pierling S. J. Parisiis, 1882.*
- — *Transilvania. (1584) Edidit Dr. Andreas Veress. Budapest, 1913. (Fontes Rerum Transylvanicarum. Tomus III.)*
- Przezdziecki Hr. Alexander: *Anna Jagiellonka. Kraków, 1878. In: Jagiellonki polskie tom. V. p. 246—251.*
- Ptasnik Joannes: *Cracovia impressorum XV. et XVI. saeculorum. Leopoli, 1922.*
- Raczynski Hr. Edward: *Pamientniki do historyi Stefana króla Polskiego. Warszawa, 1830.*
- Radvánszky Béla báró: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. Vol. I—III. Budapest, 1879 et 1896.*
- — *Régi magyar szakácskönyvek. Budapest, 1893.*
- Rambaud Alfred: *Histoire de la Russie. Paris, 1878. Deutsche Auflage. Berlin, 1886. Bővített magyar kiadása, két kötetben, Oroszország története címen, 1884-ig. Budapest, 1890.*
- Rampelt Johann: *Stephan Báthori von Somlyó. Ein siebenbürgisches Fürstenbild. Mediasch, 1863. Im Programm des ev. Gymnasiums A. C. zu Mediasch für das Schuljahr 1862/3 S. 5—46.*
- Rescii Stanislai *Diarium. (1583—1589) Edidit Ioannes Czubek. W Krakowie, 1915. Becses kéziratát hivatalos úton kölcsön kérve, még 1892 elején lemásoltam volt magamnak a kolozsvári egyetemi könyvtárban, hogy adalékait felhasználhassam Báthory András bíboros, fejedelem kettős pályadíjat nyert életrajzában, amely azonban mind a mai napig kiadatlan maradt, ámbar megjelenését már hirdette is borítékán a Magyar Történeti Életrajzok.*
- Révész Imre: *Erdősi János magyar protestáns reformátor. Debreczen, 1859.*
- — *Dévay Biró Mátyás, az első magyar reformátor életrajza és irodalmi művei. Pest, 1862.*
- Rutkowski Jean: *Les questions économiques et financières sous le règne d'Etienne Batory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 305—334.*
- Rykaczewski: *Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1584 do 1690. Berlin—Poznan, 1864. Vol. I—II.*
- Sadler József: *A növénytan története honunkban a 16-ik században. Pesten, 1845. In: A Magyar Természettudományi Társulat Évkönyvei vol. I. p. 78—118.*
- Sajó Károly: *A bölény. A Természet 1898 p. 3—8. A bölény Herberstein 1567-i könyvéből vett fametszele hasonmásával.*

- Sándor Imre: Czimerlevelek. Kolozsvár, 1910.
- Sándor István: Bátori Istvánról. Győrött, 1791. In: *Sokféle* vol. I. p. 47—48.
- Sarnicii Stanislai Annalium Polonicorum liber II. Lipsiae, 1712.
- Savero: Báthory István, a lengyel király. *Magyar Polgár* 1886 No. 284.
- Schiemann Ch. Iwan und Báthory. Antonio Possevino und der Friede von Jam Zapolski. Iwans Ende. Berlin, 1887. In: *Russland, Polen und Livland bis ins 17. Jahrhundert* Bd. II. S. 354—400.
- Schmidt Wilhelm: Stephan Báthory's Wahl zum Könige von Polen. *Ungarische Revue* 1889 p. 252—259.
- — Die magyarische Nobilität in der weiland polnischen Reichs-Adelsmatrikel. *Ungarische Revue* 1893 p. 414—422.
- Schnell Martin: Die Sachsen in Siebenbürgen. Kronstadt, 1844.
- Schreck Valentinus: Istula sive gratulatio... Nuptiis... Illustris Magnifici... Domini Ioannis Samoiscii... et Grisildis Ill-mi principis Christophori Transylvaniae quondam Ducis reliciae filiae. Dantisci, (1583.)
- Scriptores rerum Livonicarum. Vol. I—II. Rigae, 1853.
- Siemienski Joseph: La politique parlementaire en Pologne du roi Etienne Batory. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 263—291.
- Simigianus Ambrosius: Historia rerum Hungaricarum et Transylvanicarum. (1490—1606) Vol. I—II. Cibinii, 1800 et 1840.
- Simon Paul: Danziger Inventar. (1531—1591) München und Leipzig, 1913.
- Simoni Simonius: D. Stephani primi Polonorum Regis... Sanitas, Vita medica, Aegritudo, Mors. Nyssae, 1587.
- Sliwinski Arthur: Stefan Batory. Warszawa, 1922. In 8° pag. 271. Hat képpel.
- Smolka Stanislaw: Projekt ligi przeciw Turkom w roku 1583. Kraków, 1890. Französisch kurz im „Anzeiger der Akademie der Wissenschaften in Krakau“ 1890 S. 50—56. Rec. Sz. L. in *Századok* 1890 p. 612—613.
- Sobieski Wacław: Syn siedmiogrodzkiej ziemi. Kraków, 1933. Báthory István „Erdély fiának“ jellemrajza egy akadémiai előadás keretében.
- Sokolowski August: O tureckiej polityce Stefana Batorego. *Atheneum*, 1886.
- Solignac: Histoire générale de Pologne. Tome VI. Amsterdam, 1780. Báthory magasztalását idéztük kötetünk 9. l.
- Spannocchi Horatio: Relatione delle cose di Polonia. 1586. In: *Scriptores Rerum Polonicarum* vol. 15. Kraków, 1894. Ez sorolja fel a lengyelországi újhítek neveit, kötetünk 95—96. l.
- Starowolski Simon: Monumenta Sarmatarum. Cracoviae, 1655. A zamosci várpalota és bazilika sír- és emlékfeliratai, a 632—644. lapon.
- Sulikovius Io. Demetrius: Commentarius brevis rerum Polonicarum. Dantisci, 1647.
- Szabó Károly: Báthory Kristóf fejedelem arany-ezüst műveinek leírása 1580-ból. *Századok* 1877 p. 546—555.

- Szádeczky Lajos: Báthory István király titkos terve a magyar királyságot és erdélyi fejedelemséget illetőleg. *Századok* 1882 p. 497—8.
- — Báthory István párbajra hívja Iván czárt. (A bécsi államlevéltárból vett 1581-i levele alapján.) *Világkrónika* 1883 No. 50 p. 398—399.
- — Báthory István emlékirata a muszka czárhoz 1581-ben. (Kivonatos közlés.) *Századok* 1884 p. 511—517. (Szerző e fontos irat ismertetésekor abban a hitben élt, hogy felfedezést tett, midőn arra a bécsi államlevéltárban ráakadt, ám már Pierling atya ismertette, mégpedig egy régi latin meg orosz nyomtatott példánya alapján.)
- — A pápa békeközvetítése Báthory és az orosz czár között. *Századok* 1885 p. 289—305. (Pierling két könyvének adatai alapján írva.)
- — Der polnische König Stefan Báthory und der Moskowiter Zar Ivan Wassilewitsch. *Ungarische Revue* 1885 p. 361—369.
- — Magyar-lengyel ereklyék. (Báthory István síremléke s arczképei.) *Vasárnapi Ujság* 1885 No. 38 p. 605—6. A király palástos krakói nagy arcképének Biczó Géza által rajzolt jellegzetes hasonmásával, fekete nyomásban.
- — Báthory István. Pozsony, 1885. In 8° pag. 32. Magyar Helikon No. 42.
- — Báthory István és egy magyarországi összeesküvés. *Századok* 1886 p. 851—866.
- — Báthory István. *Vasárnapi Ujság* 1886 No. 50 p. 801—802. A király pompás modern fametszetű arcképe és síremléke képével, Biczó Géza rajzában, valamint Matejko festményének ismert nagy fametszetével.
- — Báthory István lengyel királylyá választása. 1574—1576. Budapest, 1887. In 8° pag. VI + 454 et index.
- — Báthory István könyvészetéhez. *Magyar Könyvszemle* 1887 p. 47—58.
- — Stefan Báthory und eine ungarische Verschwörung. *Ungarische Revue* 1887 p. 383—397.
- — Kornyi Békés Gáspár. Budapest, 1887. Szerző figyelmen kívül hagyván az egykorúak írásos tanuskodását, Bekes nevét következetesen Békésnek írja (hibásan) s őt — a régi, gyakran kritikátlan történetiskola módján — „Békésvármegyei törzsökös nemes családból s a Békés megyébe kebelezett Kornyiából valónak” mondja. Erre a legjobb cáfolatot Karácsonyi János adta meg, midőn Békés vármegye monografiája három kötetében — igen helyesen — sem Bekes Gáspár nevét, sem Kornyiát nem említi, mivel Békés megyével semmi közük nem volt! — A Bekes román származására vonatkozó egykorú bizonyítékokat több munkámban, ismételten közöltem.
- — Orvosok veszekedése Báthory István király halálakor. *Világkrónika* 1888 No. 45 p. 357—358.
- — Báthory István hadjáratai az oroszok ellen. *Hadtörténelmi Közlemények* 1888. évf. 32-ik lapjától kezdve négy cikkben, de csupán az első, 1579. évi háború végéig, néhány vázlatrajzzal.
- — Przemysltól Breszt-Litovszkig. Budapest, 1916. II. részének tartalma: Lengyel-magyar történeti emlékek. 1. Zamosc és a Zamoszkiak. — Kielce. 2. Polock elfoglalása 1579-ben. 3. Grodno és Báthory István. — Krakó magyar történeti emlékei. 4. Lengyel-magyar vonatkozások a történelemben. (P. 167—247.)

- — Báthory István lengyel király magyar katonái az 1580-i orosz háborúban. *Hadtörténelmi Közlemények* 1931 p. 1—30. (Veress Endre Báthory-kötete adatai alapján.)
- — L'élection d'Etienne Báthory au trône de Pologne. Cracovie, 1935. In: Etienne Báthory p. 82—104. Magyar könyve alapján, az újabb kutatások eredményei mellőzésével.
- — Báthory István. Budapest, 1936. In Huszár: Magyarország és Lengyelország. p. 51—55. Jó képekkel. (Cfr. Veress: A történetíró Báthory István.)
- Szalay Ágoston: Négyszáz magyar levél a XVI. századból. 1504—1560. Pesten, 1861. Ebből idéztük Bornemisza Mátyás kegyetlenkedését jobbjágyával, 1557-ből, kötetünk 333. l.
- Szalay Béla: Der letzte Wisent in Siebenbürgen. Hermannstadt, 1916. Aus den Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt.
- Szalay László: Báthory István uralkodása. Lipcse, 1854. In: Magyarország története vol. IV. p. 360—379.
- Szamosközy Stephanus: Stephanus Batorius princeps Transylvaniae. Budapest, 1876. In: Opera omnia historica vol. I. p. 8—248. Et aliae notationes in vol. IV.
- Szász Gerő: Báthory István emlékünnepe. (Költemény.) Kolozsvár, 1895. In: Költemények p. 262.
- Szathmáry P. Károly: A vadász-sólyom. Budapest, 1870. In: Magyarország képekben vol. I. p. 51—53.
- — Emlékeim. Szilágysomlyó, 1884.
- — Szilágysomlyó, a Báthoryak bölcsője. *Vasárnapi Ujság* 1886 No. 50 p. 803—806. Biczó Géza két rajzával meg a somlyai kastélykapu régi képével.
- — Báthory István lengyel király. (Óda.) Ugyanott p. 803.
- Szegedi Gergel: Énekes könyv. Debreczembe, 1569.
- Szekfü Gyula: Báthory István és Erdély. Budapest, 1935. In: Magyar történet. Vol. III. p. 309—315.
- Szendrei János: Báthory-emlékek. 1. A király vértete a bécsi múzeumban. (Képpel.) 2. Forgója (képpel) és két egykorú olajfestésű arcképe a krakói hg. Czartoryski-múzeumban. Budapest, 1896. In: Magyar hadtörténelmi emlékek No. 4408, 6522, 6595 et 6596.
- Szikszai Helopoeus Bálint: Az egi keresztyén anyaszentegháznak és avval egyetemben az többinek is tanuságára iratott rövid Catachismus. Debreczembem, LXXXVII. — Ebből a ritka könyvből idéztük azt a szép két asztali áldást, melyet a 321—322. lapon közlünk, ifjabb Báthory István szájába adva, karácsonyi ebédje ismertetése folyamán.
- Szilágyi Sándor: Báthoriak jelleme. (Nagy Iván cikkének kritikája.) Pest, 1851. *Remény* vol. II. p. 245—271.
- — Báthory István fejedelem. Pest, 1866. In: Erdélyország története, tekintettel mivelődésére vol. I. p. 391—408.
- — Békes Gáspár versengése Báthori Istvánnal. (1571—1575) Budapest, 1875. In: Rajzok és tanulmányok vol. I. p. 17—45.
- — Báthory István fejedelem és kora. Budapest, 1876—1877. In: Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae. (Erdélyi országgyűlési emlékek.) Vol. II—III.

- — Báthory Kristóf fejedelemmé választása. K. Papp Miklós Hölgyfutára 1877 p. 226—243.
- Szinnyei József: Báthory István. Budapest, 1891. In: Magyar írók élete és munkái vol. I. p. 670—671.
- Szoloviev Szergiusz: Oroszország története. Ungvár, 1895.
- Szujski József: Panowania Stefana Batorego. Lwów, 1864. In: Dzieje Polski. Tom III. p. 39—99.
- — Anna Jagiellonka królowa polska. W Krakowie, 1885. (Dzieła. Sery II. Tom V. p. 37—72.)
- Takáts Sándor: A sólymász. Budapest, 1917. In: Rajzok a török világból. Vol. III. p. 38—74.
- Tatomir L. Stefan Batory. Warszawa, 1898. In: Dzieje Polski, p. 213—223.
- Telegdi Miklós esztergomi prépost: Az evangéliumok ... magyarázatjának első része. Bécsbe, 1577. Korjellemző kijelentését az erkölcsök romlásáról idéztük kötetünk 332. l.
- Teutsch G. D. Der erste Bathori. Hermannstadt, 1899. In: Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk. 3. Auflage. Band I. S. 252—259.
- Thaly Kálmán: A somlyai vár 1668-i leltára. Történelmi Tár 1882 p. 178—188.
- Theiner Augustin: Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae. Vol. II—III. Romae, 1861—1863.
- Thuani Jac. Augusti Historiarum sui temporis pars tertia. Francofurti, 1614. Számos egyéb kiadásban. Ez örökíté meg azt az érdekes adatot, hogy Dudics András Cicero műveit háromszor is lemásolta magának, kötetünk 53. l.
- Tolsztoj Alekszej gróf: Rettenetes Iván cár halála. Szomorujáték. Fordította Dr. Nagy Iván. Budapest, 1910. (Olcsó Könyvtár No. 1559—1562.)
- Tomcsányi János: Lengyelország. Budapest, 1932.
- Török Árpád: Das älteste Bildniss Stephan Báthory's (von Jodocus Amman) und des ungarischen Königs Ludwig des Zweiten im Berliner Museum. Budapest, 1884. In 8° p. 12. (Magyar kiadását csupán idézetből ismerem.)
- Trauschenfels Eugen: Kronstädter Zustände zur Zeit der Herrschaft Stephan Bathoris in Siebenbürgen. Kronstadt, 1874.
- Treuer Gottlieb Samuel: Einleitung zur Moscovitischen Historie. Helmstadt, 1720.
- Troester Johann Cibirio-Transylvanus: Stephanus Batori König in Polen. Nürnberg, 1666. In: Polnisches Adler-Nest p. 377—384.
- Turgenev A. J. Monumenta Historica Russiae. Vol. I—II. Petropoli, 1841—1842. Supplementum. Ibidem, 1848.
- Tyszkowski Kazimierz: Stefan Batory. Lwów, 1933. In 8° pag. 102.
- Uebersberger Hans: Bedeutung Stephan Báthory für Polen. Wien, 1906. In: Österreich und Russland p. 467—503.
- Urházy György: Batori István. (Történeti jellemrajz.) Müller Gyula Nagy Naptára 1854 p. 71—81.
- Velics László S. J. Vázlatok a magyar jezsuiták multjából. Első füzet: 1560—1610. Budapest, 1912.

- Veress Endre:** Báthory István király magyar hadserege. Budapest, 1896. In: Lengyelországi adalékok hazánk s főleg Erdély XVI—XVIII. századi történetéhez p. 22—42.
- — Báthory András b. püspök könyvtára. Budapest, 1905.
- — A kolozsvári Báthory-egyetem története lerombolásáig, 1603-ig. Oklevéltárral. Kolozsvár, 1906. In 4° pag. 83. (Kny. az Erdélyi Múzeumból.)
- — Berzeviczy Márton: (1538—1596) Budapest, 1911. In 8° pag. 228. Cum facsimilibus. (Magyar Történeti Életrajzok.)
- — Epistolae et acta Jesuitarum Transylvaniae temporibus principum Báthory. (1571—1613) Budapest, 1911—1913. (Fontes Rerum Transylvanicarum. Tom. I—II.)
- — Antonii Possevini Transilvania. (1584) Budapest, 1913. (Fontes Rerum Transylvanicarum. Tom. III.)
- — La descrizione della Transilvania di Antonio Possevino della Compagnia di Gesù. Roma, 1915. In 8° pag. 5.
- — Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium. Vol. I. Padova. (1264—1864) Budapest, 1915. (Fontes Rerum Hungaricarum. Tom. I.)
- — Rationes curiae Stephani Báthory regis Poloniae historiam Hungariae et Transylvaniae illustrantes. (1576—1586) Budapest, 1918. (Fontes Rerum Hungaricarum. Tomus III.)
- — Annuae Litterae Societatis Jesu de rebus Transylvanicis temporibus principum Báthory. (1579—1613) Budapest, 1921. (Fontes Rerum Transylvanicarum. Tomus V.)
- — Il veneziano Giovanni Michele Bruto e la sua Storia d'Ungheria. Venezia, 1929. In 8° pag. 33.
- — Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei si Tarii-Romanesti. Vol. II. Bucuresti, 1930. Ebből használtuk fel (kötetünk 46—47. l.) a királynak Teuffenpach Kristóffal Gyulafehérvárt folytatott beszélgetése részleteit, valamint a VIII. kötetéből Perneszy Gábor kapitány 1610-i jellemző kijelentését az erdélyi urak dözsöléséről, hogy ha elisszák a hazát, majd vehetnek mást a scithiai magyarok példájára; kötetünk 335. l.
- — A történetíró Báthory István király. Kolozsvár, 1933. (Erdélyi Tudományos Füzetek No. 60.) In 8° pag. 38.
- Veress Sándor:** Kirándulások Bukarest környékére. *Vasárnapi Ujság* 1883 No. 9—10 p. 142 et 154—156. Boldog emlékezetű édesatyám e remekbe készült leírásából kölcsönöztem a vízi élet, a darumeg sólyomviadal ismertetését, kötetünk 269—270 és 272. l.
- Vértes József:** Báthory István lengyel király. (Halálának 350. évfordulójára.) *Pesti Napló* 1936 december 13-i száma 32. l.
- Vizkelety Béla:** Báthory István lengyel király bevonulása Krakóba. (Nagy könyvomat.) A *Napkelet* 1859-i kötetéhez mellékelve. Képmagyarázat *Szilágyi Sándortól*, az id. kötet 759. s következő lapjain, valamint V. I. jelzéssel, ugyanott, a 776. lapon.
- Wagner Lajos:** Báthory István lengyel király. Pozsony, 1886 In 8° pag. 15. Ebből való a királynak unokaöccséhez, Báthory Zsigmondhoz intézett levele, a 238. lapon.
- — Stefan Báthory, König von Polen. Pressburg, 1886. In 8° p. 15.
- Walter Franciszek:** Choroby i zgon Króla Stefana Batorego w swietle narady lekarskiej. Lwów, 1934.
- — La maladie et la mort d' Etienne Bathory. Paris, 1934.

- Warhaftige und eigentliche neue Zeittung**, aus der . . . Stad Danzig. Erstlich Gedruckt zu Dantzig, 1577.
- Warschewitz** (Varsevitiu) Christophori Oration an den . . . Herrn Stephan König in Polen. (Datum zur Wilen, den 4. Febr. 1582.) Nürnberg, 1582.
- — Panegyricus ad Stephanum I. Polonorum regem potentissimum. Francofurti, 1584.
  - — In obitum Stephani primi, Regis Poloniae oratio. Cracoviae, 1587.
  - — Vita, res gestae et obitus Stephani regis. Basileae, 1612.
- Wertner Mór**: A Báthoryak családi történetéhez. (Egy genealogiai táblával.) *Turul* 1900 p. 6—29. Előbb németül, a bécsi „Adler“ 1899. évfolyamában. Ujra lenyomatva francia szöveggel, a krakói Akadémia Báthory-albumában.
- Wielewicki Jan Ks. S. J.** Dziennik. Tomus I. Kraków, 1881.
- Wierzbowski Teodor**: Christophori Varsevicii opuscula inedita. Varsoviae, 1883.
- — Bibliographia Polonica XV ac XVI ss. Vol. I—III. Varsoviae, 1889—1894.
  - — Uchansiana. Tom. III—IV. Warszawa, 1890—1892.
  - — Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego i biografii pisarzy polskich. Warszawa, 1900.
- y. r. Báthory István** lengyel király hamvairól. (Myskovszky cikke nyomán.) *Fővárosi Lapok* 1877. No. 232 p. 1114.
- Zakrzewski Wincenty**: Stefan Batory. W Krakowie, 1887.
- Zaleski Stanisław**: Wojenne plany Stefana Batorego w latach 1585—1586. Kraków, 1884. *Przegląd Powszechny* 1884 tom II—III.
- Zbilitovii Andreae** De eadem victoria, Illustris et Magnificae Dominae Griseldis de Somlio . . . gratulatio. Cracoviae, 1588.
- Zdziechowski Marjan**: Magyarország és Lengyelország, mint a nyugati kultúra védői. Budapest, 1936. In: Magyarország és Lengyelország p. 25—26.
- Ziegler Heinrich Anshelm**: Täglicher Schau-Platz der Zeit. Leipzig 1695.
- Zschokke Heinrich**: Stephan Bathori, König von Polen. Ein historisch-romantisches Gemälde in zwey Büchern. Bayreuth, 1796. In 8° pag. XVI et 494. Második, az utolsó lapon ígért része nem jelent meg soha.
- Zsilinszky Mihály**: A magyarhoni protestáns egyház története. Budapest, 1907. Szép vallomását a vallási vitatkozások értékéről közltem kötetünk 340. l.
- Zsirkó János**: Báthory István lengyel király külpolitikája. Nyitra, 1909. In 8° pag. 58.
- Zychlinski Teodor**: Złota księga szlachty Polskiej. Poznań, 1892. Tom XIV p. 132—141: De Ioanne Zamoyski.

